

Δημητρίου Ε. Πασχαλίδη

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Α' Γυμνασίου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΖΗΤΗ

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα

ISBN 978-960-456-075-2

© Copyright: Δ.Ε. Πασχαλίδης, Εκδόσεις Ζήτη, Νοέμβριος 2007, Θεσσαλονίκη

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

www.ziti.gr

**Φωτοστοιχειοθεσία
Εκτύπωση**

Βιβλιοπωλείο

Π. ΖΗΤΗ & ΣΙΑ ΟΕ

18ο χλμ Θεσσαλονίκης-Περαίας

Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19

Τηλ.: 23920-72.222 (5 γραμ.) - Fax: 23920-72.229

e-mail: info@ziti.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΗ

Αρμενοπούλου 27 • 546 35 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310-203.720, Fax 2310-211.305

e-mail: sales@ziti.gr

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με την έκδοση του βιβλίου αυτού προσπαθούμε να ανταποκριθούμε όσο γίνεται περισσότερο στις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας (από το πρωτότυπο) στο γυμνάσιο. Στόχος μας είναι να προσφέρουμε στο μαθητή της Α' τάξης ένα βοήθημα που με τρόπο μεθοδικό, απλό και πρακτικό θα του επιτρέψει να εξοικειωθεί με τον αρχαίο ελληνικό λόγο και ταυτόχρονα να κατανοήσει τη ζωντανή νεοελληνική γλώσσα. Πιστεύουμε πως έτσι θα μπορέσει να έρθει ευκολότερα σε επαφή με τις αξίες που αναδεικνύει η αρχαία ελληνική γραμματεία.

Η διάρθρωση της ύλης κάθε ενότητας περιλαμβάνει:

- * Εισαγωγικό κείμενο για το συγγραφέα και το έργο του
- * Πρωτότυπο κείμενο και απόδοση του νοήματός του
- * Αντιστοίχιση κειμένου - μετάφρασης
- * Δομή του κειμένου
- * Γλωσσικά και Γραμματικά στοιχεία με πλήρη γραμματική αναγνώριση των λέξεων του κειμένου
- * Πίνακες με τη δειγματική κλίση ονομάτων, μετοχών και αντωνυμιών
- * Πίνακες με αρχικούς χρόνους ρημάτων και χρονικές αντικαταστάσεις
- * Πλούσια πραγματολογικά και ερμηνευτικά σχόλια
- * Ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου με τις απαντήσεις τους
- * Απαντήσεις σε όλες τις ερωτήσεις (ερμηνευτικές, λεξιλογικές, ετυμολογικές, γραμματικές, συντακτικές) του σχολικού βιβλίου
- * Πλήρη θεωρία ετυμολογικού, γραμματικής και συντακτικού με ευσύνοπτους πίνακες
- * Λεξιλογικό πίνακα, σημασίες των λέξεων και παραδείγματα με τη χρήση τους
- * Παράλληλα κείμενα, μετάφραση και απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου
- * Άφθονες συμπληρωματικές ασκήσεις (λεξιλογικές, ετυμολογικές, γραμματικές, συντακτικές) με τις απαντήσεις τους
- * Κριτήρια αξιολόγησης με τις απαντήσεις τους.

Δημ. Ε. Πασχαλίδης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΣΤΟΝ ΧΡΟΝΟ	7
ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΘΗΝΑ	27
ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ	43
ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ	66
ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ	93
ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Η ΟΜΟΡΦΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΑΝ	121
ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Η ΛΥΣΗ ΤΟΥ ΓΟΡΔΙΟΥ ΔΕΣΜΟΥ	147
ΕΝΟΤΗΤΑ 8: ΕΝΑ ΜΟΙΡΑΙΟ ΛΑΘΟΣ	175
ΕΝΟΤΗΤΑ 9: ΑΝΥΠΕΡΒΛΗΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ	201
ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΦΙΛΙΑ	229
ΕΝΟΤΗΤΑ 11: Η ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΒΟΥΚΕΦΑΛΑ	255
ΕΝΟΤΗΤΑ 12: ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΑΤΛΑΝΤΙΔΑ	285
ΕΝΟΤΗΤΑ 13: ΔΑΜΩΝ ΚΑΙ ΦΙΝΤΙΑΣ	319
ΕΝΟΤΗΤΑ 14: ΕΝΑ ΑΔΙΚΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ	349
ΕΝΟΤΗΤΑ 15: Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΛΕΥΚΙΠΠΟΥ	381
ΕΝΟΤΗΤΑ 16: ΤΟ ΘΛΙΒΕΡΟ ΤΕΛΟΣ ΕΝΟΣ ΤΥΡΑΝΝΟΥ	411

ΕΝΟΤΗΤΑ 17: ΕΝΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ	437
ΕΝΟΤΗΤΑ 18: Η ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ ΑΝΤΑΜΕΙΒΕΤΑΙ	469
ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	505

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Α' ΜΕΡΟΣ

1 Εισαγωγικά στοιχεία

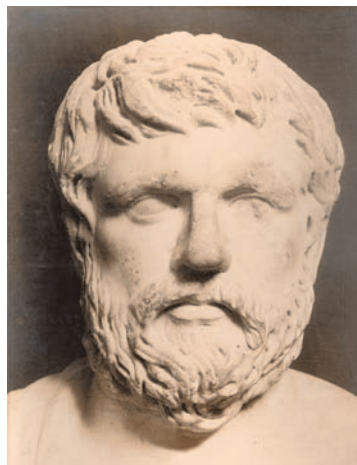
Ο **Ξενοφών** (περ. 430-352 π.Χ.) γεννήθηκε στην Αθήνα από εύπορους γονείς. Νέος ήταν μαθητής του Σωκράτη. Ανήσυχη φύση, εγκατέλειψε την πατρίδα του και πήρε μέρος στην εκστρατεία του Κύρου του νεότερου εναντίον του αδελφού του Αρταξέρξη (401 π.Χ.).

Μετά το θάνατο του Κύρου και τη δολοφονία των στρατηγών των Μυρίων εξελέγη από το στρατό ένας από τους στρατηγούς και πέτυχε να οδηγήσει τους Μυρίους στις ακτές του Εύξεινου Πόντου. Τον άλλο χρόνο (399 π.Χ.) παρέδωσε το στρατό του στο Σπαρτιάτη Θίβρωνα και μαζί του πολέμησε εναντίον των Περσών.

Αργότερα ακολούθησε τον Αγησίλαο στην εκστρατεία του εναντίον των Περσών και ήταν παρών στη μάχη της Κορώνειας (394 π.Χ.) εναντίον των Αθηναίων. Οι Αθηναίοι τον καταδίκασαν σε εξορία και έτσι αναγκάστηκε να ζήσει είκοσι περίπου χρόνια στην Ήλιδα σε κτήμα που του παραχώρησαν οι Λακεδαιμόνιοι. Μετά τη μάχη στα Λεύκτρα (471 π.Χ.) πήγε στην Κόρινθο, όπου και πέθανε.

Το κείμενο
της Ενότητας

Τα έργα του διακρίνονται σε ιστορικά, ηθικά-πολιτικά (φιλοσοφικά) και Τεχνικά ή διδακτικά. Τα **Απομνημονεύματα** ανήκουν στα φιλοσοφικά έργα του Ξενοφώντα και είναι επηρεασμένα από τη διδασκαλία του Σωκράτη. Σ' αυτά περιλαμβάνει συζητήσεις, συμβουλές και επεισόδια που έχουν οργανωθεί κατά θεματικές ενότητες. Αποτελεί εγχειρίδιο ηθικής και απόσταγμα πρακτικής σοφίας σχετικά με θέματα που αφορούν τον καθημερινό βίο (μόρφωση, εκπαίδευση, αυτοκυριαρχία και αυτοσυγκράτηση, σεβασμός στους γονείς κ.ά.).

2 Κείμενο

Ἀθηναῖοι, ὥς καὶ οἱ ἑτέρας πόλεις κατοικοῦντες, πολλὰ ἐν τῷ βίῳ ἐπιτηδεύουσι, ἵνα τὰ ἀναγκαῖα πορίζωνται: Ναυσικύδης ναύκληρος ὢν περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν ἑαυτῷ καὶ τοῖς οἰκείοις ἐσπούδαζε, τοῦτ' αὐτὸ δ' ἐποιοῦν Ξένων ὁ ἔμπορος καὶ Ξενοκλῆς ὁ κάπηλος. Πολύζηλος ἀπὸ ἀλφιτοποιίας ἑαυτὸν καὶ οἰκέτας ἔτρεφε, ἔτι δὲ πολλάκις τῇ πόλει ἐλειτούργει. Γλαύκων ὁ Χολαργεὺς ἐγεώργει καὶ βοῦς ἔτρεφε, Δημέας δὲ ἀπὸ χλαμυδουργίας διетρέφετο. Μεγαρέων δ' οἱ πλείστοι ἀπὸ ἐξωμυδοποιίας. Οὐκ ὀλίγοι τῶν πολιτῶν τέχνην τινὰ ἐξεμάνθανον, οἷον τὴν τῶν λιθοξόνων, κεραμέων, τεκτόνων, σκυτοτόμων, καὶ πλείστα ἐπιτήδεια τῷ βίῳ ἐξειργάζοντο.

Ξενοφῶν, Ἀπομνημονεύματα 2.7.6 (ελεύθερη διασκευή)

3 Νοηματική απόδοση του κειμένου

Στο κείμενο αὐτὸ ἀπὸ τα Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξενοφῶντα γίνεται λόγος γιὰ τα επαγγέλματα τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως καὶ αὐτοὶ ποὺ κατοικοῦν στὶς ἄλλες πόλεις, ἀσκούσαν πολλὰ επαγγέλματα στὴ ζωὴ τους γιὰ νὰ εξασφαλίζουν τὰ ἀπαραίτητα. Ὁρισμένα συγκεκριμένα ὀνόματα επαγγελματιῶν ποὺ ἀσκούσαν διάφορα επαγγέλματα ἦταν ὁ Ναυσικύδης, ἰδιοκτῆτης πλοίου, ὁ ἔμπορος Ξένων καὶ ὁ μικροπωλητὴς Ξενοκλῆς. Ὁ Πολύζηλος ἦταν ἀλφιτοποιός, ὁ Γλαύκων ἀπὸ τὸ Χολαργὸ ἦταν γεωργός καὶ κτηνοτρόφος. Ὁ Δημέας κατασκεύαζε χλαμύδες καὶ πολλοὶ Μεγαρεῖς ἀσχολοῦνταν μετὰ τὴν κατασκευὴ ἐξωμίδων. Ἄλλοι Ἀθηναῖοι πολῖτες ἀσκούσαν τὴν τέχνη τοῦ μαρμαρά, τοῦ κεραμέα, τοῦ μαραγκοῦ ἢ τοῦ τσαγκάρη γιὰ νὰ εξασφαλίσουν τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ ζωὴ τους.

4 Αντιστοίχιση κειμένου - μετάφρασης

Κείμενο

Ἀθηναῖοι,
ὥς καὶ οἱ κατοικοῦντες
ἐτέρας πόλεις,
ἐπιτηδεύουσι πολλὰ
ἐν τῷ βίῳ,

Μετάφραση

Οἱ Ἀθηναῖοι,
ὅπως καὶ αὐτοὶ ποὺ κατοικοῦν
στὶς ἄλλες πόλεις,
ἀσκούν πολλὰ επαγγέλματα
στὴ ζωὴ τους

ἵνα πορίζωνται τὰ ἀναγκαῖα:
 Ναυσικύδης
 ὦν ναύκληρος
 ἐσπούδαζε περὶ τὴν τροφήν
 τοῦ σώματος ἑαυτοῦ
 καὶ τοῖς οἰκείοις,
 τοῦτ' αὐτὸ δ' ἐποίουν
 Ξένων ὁ ἔμπορος
 καὶ Ξενοκλῆς ὁ κάπηλος.
 Πολύζηλος ἔτρεφεν
 ἑαυτὸν
 καὶ οἰκέτας
 ἀπὸ ἀλφιτοποιίας,
 ἔτι δὲ
 πολλάκις ἐλειτούργει
 τῇ πόλει.
 Γλαύκων ὁ Χολαργεὺς
 ἐγεώργει
 καὶ ἔτρεφε βοῦς,
 Δημέας δὲ διετρέφετο
 ἀπὸ χλαμυδουργίας,
 οἱ πλείστοι δὲ Μεγαρέων
 [διετρέφοντο]
 ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας.
 Οὐκ ὀλίγοι τῶν πολιτῶν
 ἐξεμάνθανόν τινα τέχνην,
 οἷον τὴν [τέχνην] τῶν λιθοξόων,
 κεραμέων,
 τεκτόνων, σκυτοτόμων,
 καὶ ἐχειργάζοντο
 πλείστα ἐπιτήδεια τῷ βίῳ.

για να εξασφαλίζουν τα απαραίτητα:
 ο Ναυσικύδης,
 που ήταν ιδιοκτήτης πλοίου,
 μεριμνούσε για τη συντήρηση
 του εαυτού του
 και των δικών του·
 και το ίδιο ακριβώς έκαναν
 ο Ξένων ο έμπορος
 και ο Ξενοκλής ο μικροπωλητής.
 Ο Πολύζηλος συντηρούσε
 τον εαυτόν του
 και τους οικιακούς δούλους
 από την παρασκευή κριθάλευρου,
 και ακόμη
 πολλές φορές πρόσφερε υπηρεσίες
 στην πόλη με δικά του έξοδα.
 Ο Γλαύκων από το Χολαργό
 καλλιεργούσε τη γη
 και έτρεφε βόδια·
 ο Δημέας διατρεφόταν
 από την τέχνη της κατασκευής χλαμύδων,
 οι περισσότεροι, τέλος, από τους Μεγαρείς
 [διατρέφονταν]
 από την τέχνη της κατασκευής εξωμίδων.
 Πολλοί² από τους πολίτες
 μάθαιναν καλά κάποια τέχνη,
 όπως την τέχνη των μαρμαράδων,
 των τεχνιτών του πηλού,
 των μαραγκών, των τσαγκάρηδων,
 και έτσι εξασφάλιζαν
 πάρα πολλά αναγκαία για τη ζωή.

1. Αλλιώς: παρασκευάζοντας κριθάλευρο, 2. Κατά λέξη: όχι λίγο

5 Η δομή του κειμένου

1. Η εξασφάλιση των αναγκών για τη ζωή επιβάλλει στους Αθηναίους να ασχολούνται με πολλά επαγγέλματα.
2. Παραδείγματα επαγγελματικής δραστηριότητας των Αθηναίων.

έτερας: αιτ. πληθ. αρ., θηλ. γέν. της αόρ. επιμεριστικής αντων. ἔτερος, -α, -ον
πόλεις: αιτ. πληθ. αρ., θηλ. γέν. του ουσ. της γ' κλ. ἡ πόλις, τῆς πόλεως
οἱ κατοικοῦντες: μτχ. ενεστ. ενεργ. φ. του ρήμ. κατοικῶ
(ἐν) τῷ βίῳ: δοτ. εν. αρ., αρσ. γέν. του ουσ. της β' κλ. ὁ βίος, τοῦ βίου
ἐπιτηδεύουσι: γ' πληθ., οριστ. ενεστ. ενεργ. φ. του ρήμ. ἐπιτηδεύω (=ασχολούμαι)
πορίζονται: γ' πληθ., υποτ. ενεστ. μέσης φ. του ρήμ. πορίζομαι (=εξασφαλίζω)
ναύκληρος: ονομ. εν. αρ., αρσ. γέν. του ουσ. της β' κλ. ὁ ναύκληρος, τοῦ ναυκλήρου
ᾶν: μτχ. ενεστ. του ρ. εἶμι (= είμαι)
τοῦ σώματος: γεν. εν. αρ., ουδ. γέν. του ουσ. της γ' κλ. τὸ σῶμα, τοῦ σώματος
τροφήν: αιτ. εν. αρ., θηλ. γέν. του ουσ. της α' κλ. ἡ τροφή -ῆς
ἐαυτῷ: δοτ. εν. αρ., αρσ. γέν. της αυτοπαθητικής αντων. ἑαυτοῦ, σεαυτοῦ, ἑαυτοῦ
ἐσπούδαξε: γ' εν., οριστ. παρατ. ενεργ. φ. του ρήμ. σπουδάζω (= φροντίζω)
ἐποίουν: γ' πληθ., οριστ. παρατ. ενεργ. φ. του ρήμ. ποιέω-ᾶ
ὁ ἔμπορος: ονομ. εν. αρ., αρσ. γέν. του ουσ. της β' κλ. ὁ ἔμπορος, τοῦ ἐμπόρου
ὁ κάπηλος: ονομ. εν. αρ., αρσ. γέν. του ουσ. της β' κλ. ὁ κάπηλος, τοῦ καπήλου (= μικροπωλητής)
οἰκέτας: αιτ. πληθ. αρ., αρσ. γέν. του ουσ. της α' κλ. ὁ οἰκέτης -ου (= ο οικιακός δούλος)
ἔτρεφε: γ' εν., οριστ. παρατ. ενεργ. φ. του ρήμ. τρέφω
ἐλειτούργει: γ' εν., οριστ. παρατ. ενεργ. φ. του ρήμ. λειτουργέω-ᾶ
ἐγεώργει: γ' εν., οριστ. παρατ. ενεργ. φ. του ρήμ. γεωργέω-ᾶ
βοῦς: αιτιατ. εν. αρ., αρσ. γέν. του ουσ. της γ' κλ. ὁ βοῦς, τοῦ βοδός
χλαμυδουργίας: γεν. εν. αρ., θηλ. γέν. του ουσ. της α' κλ. ἡ χλαμυδουργία -ας (= η τέχνη της κατασκευής χλαμύδων)
τῶν πολιτῶν: γεν. πληθ. αρ., αρσ. γέν. του ουσ. της α' κλ. ὁ πολίτης -ου
τέχνην: αιτ. εν. αρ., θηλ. γέν. του ουσ. της α' κλ. ἡ τέχνη -ης
ἐξεμάνθανον: γ' πληθ., οριστ. παρατ. ενεργ. φ. του ρήμ. ἐκμανθάνω (μαθαίνω καλά)
οἶον: αναφορικό επίρρημα
τῶν λιθοξόων: γεν. πληθ. αρ., αρσ. γέν. του ουσ. της β' κλ. ὁ λιθοξόος -ου (=ο τεχνίτης της πέτρας, ο μαρμαράς)
τεκτόνων: γεν. πληθ. αρ., αρσ. γέν. του ουσ. της γ' κλ. ὁ τέκτων, τοῦ τέκτονος (= μαραγκός)
σκυτοτόμων: γεν. πληθ. αρ., αρσ. γέν. του ουσ. της β' κλ. ὁ σκυτοτόμος -ου (τσαγκάρης)
ἐξειργάζοντο: γ' πληθ., οριστ. παρατ. μέσης φ. του ρήμ. ἐξεργάζομαι (=εξασφαλίζω με την εργασία μου)

7 Πίνακες κλίσης

α. Κλίση ουσιαστικών

α' κλίση						
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ						
Ονομ.	ὁ	οἰκέτης	πολίτης	ἡ	τέχνη	τροφὴ
Γεν.	τοῦ	οἰκέτου	πολίτου	τῆς	τέχνης	τροφῆς
Δοτ.	τῷ	οἰκέτῃ	πολίτῃ	τῇ	τέχνῃ	τροφῇ
Αιτ.	τόν	οἰκέτην	πολίτην	τήν	τέχνην	τροφήν
Κλητ.	ῶ	οἰκέτα	πολίτα	ῶ	τέχνη	τροφή
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ						
Ονομ.	οἱ	οἰκέται	πολίται	αἱ	τέχναι	τροφαί
Γεν.	τῶν	οἰκετῶν	πολιτῶν	τῶν	τεχνῶν	τροφῶν
Δοτ.	τοῖς	οἰκέταις	πολίταις	ταῖς	τέχναις	τροφαῖς
Αιτ.	τούς	οἰκέτας	πολίτας	τάς	τέχνας	τροφάς
Κλητ.	ῶ	οἰκέται	πολίται	ῶ	τέχναι	τροφαί

	β΄ κλίση			γ΄ κλίση			
	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ						
Ονομ.	ὁ	βίος	κάπηλος	ὁ	κεραμεὺς	ἡ	πόλις
Γεν.	τοῦ	βίου	καπήλου	τοῦ	κεραμέως	τῆς	πόλεως
Δοτ.	τῷ	βίῳ	καπήλῳ	τῷ	κεραμεῖ	τῇ	πόλει
Αιτ.	τόν	βίον	κάπηλον	τόν	κεραμέα	τήν	πόλιν
Κλητ.	ῶ	βίε	κάπηλε	ῶ	κεραμεῦ	ῶ	πόλι
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ						
Ονομ.	οἱ	βίοι	κάπηλοι	οἱ	κεραμεῖς	αἱ	πόλεις
Γεν.	τῶν	βίων	καπήλων	τῶν	κεραμέων	τῶν	πόλεων
Δοτ.	τοῖς	βίοις	καπήλοις	τοῖς	κεραμεῦσι	ταῖς	πόλεσι
Αιτ.	τούς	βίους	καπήλους	τούς	κεραμέας	τάς	πόλεις
Κλητ.	ῶ	βίοι	κάπηλοι	ῶ	κεραμεῖς	ῶ	πόλεις

β. Κλίση αντωνυμιών

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
Ονομ.	οὗτος	αὕτη	τούτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αιτ.	τούτον	ταύτην	τούτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα
Κλητ.	(ῶ) οὗτος*	(ῶ) αὕτη	—	—	—	—

8 Αρχικοί χρόνοι

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
κατοικῶ	κατῴκουν	κατοικήσω	κατῴκησα	κατῴκηκα	κατῴκῃκειν
ἐπιιτηδεύω	ἐπετήδευον	ἐπιτηδεύσω	ἐπετήδευσα	ἐπιτετήδευκα	ἐπετετηδεύκειν
πορίζομαι	ἐπορίζομην	ποριοῦμαι/ πορισθήσομαι	ἐπορισάμην/ ἐπορίσθην	πεπόρισμαι	ἐπεπορίσμην
εἰμί	ἦ και ἦν	ἔσομαι	ἐγενόμην β'	γέγονα	ἐγενόνην
σπουδάζω	ἐσπούδαζον	σπουδάσομαι	ἐσπούδασα	ἐσπούδακα	ἐσπουδάκειν
ποιῶ	ἐποίουν	ποιήσω	ἐποίησα	πεποίηκα	ἐπεποίηκειν
τρέφω	ἔτρεφον	θρέψω	ἔθρεψα	τέτροφα	έτετρόφειν
λειτουργῶ	ἐλειτούργουν	λειτουργήσω	ἐλειτούργησα	λελειτούργηκα	ἐλελειτούργῃκειν
διατρέφομαι	διετρεφόμην	διαθρέψομαι/ διατραφήσομαι	διεθρεψάμην/ διεθρέφθην/ διετράφην	διατέθραμμαι	διετεθράμμην
ἐκμανθάνω	ἐξεμάνθανον	ἐκμαθήσομαι	ἐξέμαθον β'	ἐκμεμάθηκα	ἐξεμεμαθήκειν
ἐξεργάζομαι	ἐξειργαζόμην	ἐξεργάσομαι/ ἐξεργασθήσομαι	ἐξειργασάμην/ ἐξειργάσθην	ἐξείργασμαι	ἐξειργάσμην

9 Χρονικές αντικαταστάσεις

- **ἐπιτηδεύουσι**, ἐπετήδευον, ἐπιτηδεύουσιν, ἐπετήδευσαν, ἐπιτετηδεύκασιν, ἐπετετηδεύεσαν
- **ὦν**, ἐσόμενος, γινόμενος, γινώσκων
- σπουδάζει, **ἐσπούδαξε**, σπουδάσεται, ἐσπούδασε, ἐσπούδακε, ἐσπουδάκει
- τρέφει, **ἔτρεφε**, θρέψει, ἔθρεψε, τέτροφε, ἐτετρόφει
- διατρέφεται, **διετρέφετο**, διαθρέψεται (μέσος)/διατραφήσεται (παθητ. β'), διεθρέψατο (μέσος) /διεθρέφθη (παθ. α')/διετράφη (παθ. β'), διατέθραπται, διετέθραπτο
- ἐκμανθάνουσι, **ἐξεμάνθανον**, ἐκμαθήσονται, ἐξέμαθον, ἐκμεμαθήκασιν, ἐξεμεμαθήκεσαν
- ἐξεργάζονται, **ἐξειργάζοντο**, ἐξεργάσονται/ἐξεργασθήσονται, ἐξειργάσαντο/ἐξειργάσθησαν, ἐξειργασμένοι εἰσίν, ἐξειργασμένοι ἦσαν

10 Πραγματολογικά - Ερμηνευτικά σχόλια

1. Ἀθηναῖοι πολλὰ ἐν τῷ βίῳ ἐπιτηδεύονται:

Ἡ ἀρχαία Αθήνα ἦταν μια μεγάλη για τα δεδομένα της εποχής της πόλη. Ἐτσι ἦταν φυσικό να υπάρχουν πολλὰ επαγγέλματα που ασκούσαν οἱ ἀρχαῖοι Αθηναῖοι για να εξασφαλίσουν τα ἀναγκαῖα για την ἐπιβίωσή τους. Παρ' ὅλα αὐτά εἶναι γνωστό ὅτι

η ενασχόληση με χειρωνακτικά επαγγέλματα θεωρούνταν υποτιμητική και όσοι τα ασκούσαν ονομάζονταν «βάνανσοι», που δεν ήταν καθόλου τιμητικός χαρακτηρισμός. Η αντίληψη αυτή καθιερώθηκε, επειδή τις χειρωνακτικές εργασίες ασκούσαν κυρίως οι δούλοι και λίγο αργότερα οι μέτοικοι ή ακόμη και οι γνήσιοι αλλά κατώτερου οικονομικού επιπέδου Αθηναίοι.

Αντίθετα, τα μη χειρωνακτικά επαγγέλματα (εμπόρου, λογογράφου, γιατρού, γλύπτη κτλ.) τα ασκούσαν ελεύθεροι πολίτες. Είναι πάντως χαρακτηριστικό ότι ο Περικλής στον Επιτάφιο του (431 π.Χ.) αναφέρει ότι «δεν είναι ντροπή να ομολογεί κάποιος τη φτώχεια του· μεγαλύτερη ντροπή είναι να μην προσπαθεί να ξεφύγει από αυτήν με τη δουλειά του».

2. Τα επαγγέλματα των Αθηναίων:

Τα επαγγέλματα που ασκούσαν οι Αθηναίοι καθορίζονταν κυρίως από την οικονομική τους κατάσταση. Οι περισσότεροι ακολουθούσαν συνήθως τα επαγγέλματα των γονιών τους. Οι φτωχότεροι στρέφονταν συνήθως σε βιοποριστικά επαγγέλματα.

Κυριότερα επαγγέλματα ήταν τα εξής:

Ναύκληρος: Ιδιοκτήτης-κυβερνήτης εμπορικού πλοίου, ναυτικός, θαλασσινός. Οι Αθηναίοι είχαν τη φήμη των ικανών ναυτικών, καθώς ασχολούνταν πάρα πολύ με το ναυτικό εμπόριο («εισάγουμε από κάθε γωνιά της γης τα πάντα», λέει ο Περικλής στον Επιτάφιο του). Οι ανάγκες της φτωχής σε γεωργική παραγωγή Αθήνας σε συνδυασμό με τη θαλασσοκρατορία της ευνόησε σε μεγάλο βαθμό την άσκηση αυτού του επαγγέλματος.

Έμπορος: Οι έμποροι κάλυπταν τις μεγάλες ανάγκες της Αθήνας σε κάθε λογής προϊόντα. Ασχολούνταν με εξαγωγές αθηναϊκών προϊόντων αλλά και με εισαγωγές ξένων προϊόντων και κυρίως σιτηρών. Αποτελούσαν μία από τις μεγαλύτερες επαγγελματικές τάξεις της Αθήνας.

Κάπηλος: Ο μικροπωλητής, ο μικρέμπορος, ο μεταπράτης (σήμερα θα λέγαμε αυτός που ασχολείται με το λιανικό εμπόριο). Διέθεταν στην αγορά το εμπόρευσμά τους και δεν είχαν πολύ καλή φήμη.

Γεωργός: Το επάγγελμα του γεωργού, όπως συνέβαινε σε όλο τον αρχαίο κόσμο, ήταν το πιο διαδεδομένο και βασική πηγή πλούτου για κάθε πόλη-κράτος. Στην Αττική, που δε φημιζόταν για το πλούσιο έδαφός της, οι γεωργοί καλλιεργούσαν δημητριακά, αμπέλια, σπωροφόρα δέντρα. Πολλοί από αυτούς ασχολούνταν παράλληλα και με τη μελισσοργία.

Κτηνοτρόφος: Την κτηνοτροφία συχνά την ασκούσαν παράλληλα με τη γεωργία. Συνήθως γινόταν εκτροφή βοοειδών, χοίρων και αιγοπροβάτων.

Σκυτοτόμος: Υποδηματοποιός, τσαγκάρης, βυρσοδέψης. Ήταν αρκετά συνηθισμένο επάγγελμα. Ως πρώτη ύλη οι σκυτοτόμοι χρησιμοποιούσαν τα δέρματα.

Χλαμνουργός: κατασκευαστής χλαμύδων. Οι χλαμύδες ήταν κοντοί μανδύες και τις φορούσαν κυρίως οι νέοι και οι έφηβοι ιππείς.

Αλφιτοποιός: παρασκευαστής αλφίτων, κριθάλευρου. Τα άλφιτα ήταν χονδροκοπανισμένο κριθάρι.

Εξωμιδοποιός: κατασκεύαζε εξωμίδια ενδύματα, δηλαδή αντρικά ρούχα που άφηναν ακάλυπτους τους ώμους.

Λιθοξόος: τεχνίτης της πέτρας, μαρμαράς.

Κεραμέας: τεχνίτης του πηλού (πολύ διαδεδομένο στην αρχαιότητα επάγγελμα λόγω της χρησιμότητας των προϊόντων της κεραμικής).

Τέκτονες: μαραγκοί, ξυλουργοί ή οικοδόμοι, γενικά όσοι κατασκεύαζαν έργα χρησιμοποιώντας το ξύλο.

11 Ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου

1. Ποια συμπεράσματα βγάξετε για την οικονομία της Αθήνας με βάση τα επαγγέλματα που περιγράφονται στο απόσπασμα;

Με βάση τα επαγγέλματα που περιγράφονται είναι φανερό ότι η οικονομία της Αθήνας ξέφυγε από τον καθαρά γεωργικό χαρακτήρα που είχαν κατά κανόνα οι οικονομίες των άλλων αρχαίων πόλεων. Τα επαγγέλματα του ναυτικού και του εμπορίου, που ήταν πολύ συνηθισμένα στην αρχαία Αθήνα, αποδεικνύουν ότι η πόλη στήριζε την οικονομία της στο εισαγωγικό και εξαγωγικό εμπόριο. Έτσι η θάλασσα και το εμπόριο δίκαια θεωρούνταν η βασική πηγή πλούτου. Παράλληλα, η ανάπτυξη του εμπορίου αλλά και ο αστικός χαρακτήρας της πόλης αύξανε τις δραστηριότητες και άλλων επαγγελματιών ή βιοτεχνών και δημιουργούσε προϋποθέσεις για νέα επαγγέλματα.

2. Υπάρχουν και σήμερα τα επαγγέλματα που αναφέρονται στο απόσπασμα;

Πολλά από τα επαγγέλματα που αναφέρονται στο κείμενο υπάρχουν ακόμη και σήμερα (έμποροι, ναυτικοί, γεωργοί, κτηνοτρόφοι, τσαγκάρηδες, λιθοξόοι). Ορισμένα επαγγέλματα έχουν αλλάξει σήμερα μορφή, αλλά μπορούν να θεωρηθούν σχεδόν ίδια (κατασκευαστές χλαμύδων, εξωμίδων = κατασκευαστές ρούχων).

3. Ποια φράση του κειμένου εξηγεί το σκοπό για τον οποίο οι Αθηναίοι ασκούσαν διάφορες επαγγελματικές δραστηριότητες;

«ἵνα τὰ ἀναγκαῖα πορίζωνται, πλείστα ἐπιτήδεια τῷ βίῳ ἐξειργάζοντο»

4. Ποια επαγγέλματα των Αθηναίων που αναφέρονται στο κείμενο επιβεβαιώνουν και τη μεγάλη ναυτική δύναμη της Αθήνας;

πλοιοκτήτης (ναυτικός), έμπορος.

5. Ποια επαγγέλματα των Αθηναίων συνδέονται με τον αστικό χαρακτήρα της πόλης;

πλοιοκτήτης, έμπορος, μικροπωλητής, αλφίτοποιός, χλαμδουργός, εξωμιδοποιός, λιθοξόος, κεραμέας, τέκτων, σκυτοτόμος.

▶ Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

σελ. 21

1 Να αναφέρετε στηριζόμενοι στο κείμενο επαγγέλματα των αρχαίων Αθηναίων.

Στο κείμενο αναφέρονται κυρίως βιοποριστικά επαγγέλματα όπως:

- του ναυτικού/πλοιοκτήτη και κυβερνήτη εμπορικού πλοίου (ναύκληρος),
- του εμπόρου, του επαγγελματία που ασχολούνταν με εισαγωγές και εξαγωγές προϊόντων,
- του μικροπωλητή (κάπηλος), που ασχολούνταν με το λιανικό εμπόριο,
- του παρασκευαστή κριθάλευρου (αλφίτοποιός),
- του εξωμιδοποιού, δηλ. του κατασκευαστή εξωμίδων, ανδρικών ενδυμάτων που άφηναν ακάλυπτα τα χέρια και τους ώμους,
- του κατασκευαστή χλαμύδων (χλαμδουργός),
- του μαρμαρά (λιθοξόος), του κεραμοποιού (κεραμεύς), του μαραγκού (τέκτων), του τσαγκάρη (σκυτοτόμος),
- του γεωργού, του κτηνοτρόφου.

2 Σε ποια επαγγελματική δραστηριότητα διακρίθηκαν οι Αθηναίοι εξαιτίας της αδυναμίας της γης να τους συντηρήσει; Ποια επαγγέλματα που αναφέρονται στο κείμενο σχετίζονται με αυτή τη δραστηριότητα;

Το όχι αρκετά εύφορο έδαφος της Αττικής (λεπτόγεων, δηλ. = φτωχή αποκαλεί την αττική γη ο Θουκυδίδης) δεν επέτρεπε στους Αθηναίους να ζήσουν και να συντηρηθούν αποκλειστικά με την καλλιέργειά της. Γι' αυτό στράφηκαν και σε άλλες επαγγελματικές δραστηριότητες και κυρίως στο θαλάσσιο εμπόριο. Με τα εμπορικά τους πλοία διέσχιζαν τη Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο εισάγοντας κυρίως σιτηρά και εξαγοντας διάφορα, γεωργικά συνήθως, προϊόντα (π.χ. ελιές, λάδι κ.ά.) αλλά και βιοτεχνικά είδη. Αυτή η δραστηριότητα των ναυκλήρων άνοιγε το δρόμο και για την ανάπτυξη και άλλων επαγγελματικών κλάδων όπως των *εμπόρων*, των *καπήλων* ή ακόμη και των *τραπεζιτών*, *αργυραμοιβών* κτλ.

Β' ΜΕΡΟΣ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ

- *Η ετυμολογία των λέξεων*
- *Παραγωγή και σύνθεση*

1. **Ετυμολογία** ονομάζεται η διερεύνηση της προέλευσης και του σχηματισμού των λέξεων. Η ετυμολογία δηλαδή αναζητεί το *ἔτυμον*, την αληθινή καταγωγή των λέξεων σύμφωνα με την καταγωγή του (*ἔτυμος*=αληθινός).
2. Οι κύριοι τρόποι με τους οποίους σχηματίζονται οι λέξεις της αρχαίας ελληνικής είναι:
 - α. η **παραγωγή**, όταν μία λέξη δημιουργείται από μία άλλη,
π.χ. λέγω > λόγος,
γράφω > γραφεύς,
ἄγω > ἄγωγός,
βασιλεύς > βασιλεύς κτλ., και
 - β. η **σύνθεση**, όταν μία λέξη προέρχεται από την ένωση δύο ή περισσότερων λέξεων.
π.χ. σύν + γράφω > συγγράφω
ἐπὶ + ἡμέρα > ἐφήμερος
παῖς + τρίβω > παιδοτρίβης

A. Παραγωγή

1. Ως προς την **παραγωγή** μια λέξη είναι:

- α. **Πρωτότυπη**: η λέξη από την οποία παράγεται μια άλλη,
π.χ. γράφω > γραφή, γράμμα, γραφεύς, γραμμή.
- β. **Παράγωγη**: η λέξη που παράγεται από μία πρωτότυπη,
π.χ. γραφή, γράμμα, γραφεύς, γραμμή < γράφω.
δικάζω < δίκη
πελάζω < πέλας (=πλησίον, κοντά)
πολίτης < πόλις

Σημείωση: Μια λέξη μπορεί να είναι πρωτότυπη ως προς μια λέξη και παράγωγη ως προς μια άλλη: π.χ. γράφω > **γραφή** > γραφικός (η λέξη *γραφή* είναι παράγωγη ως προς τη λέξη *γράφω* και πρωτότυπη ως προς τη λέξη *γραφικός*).

- γ. **Ριζική**: αυτή που δεν παράγεται από άλλη, αλλά σχηματίζεται απευθείας από κάποια ρίζα με την προσθήκη σ' αυτήν μιας κατάληξης,
π.χ. γράφ-ω, φη-μί, λέγ-ω, κόλακ-ς κ.ά.

2. **Ρίζα** λέγεται το αρχικό θέμα, το τμήμα της λέξης από το οποίο δημιουργείται με διάφορους μετασχηματισμούς μία σειρά παράγωγων λέξεων:
π.χ. ρίζα **γραφ-**: γράφ-ω, γραφ-εύς, γραφ- είον, γραφ- ή, γραφ-ίς, γραφ-ίδιον, γραφ-ικός, γραπ-τός, γραμ-μή, γραμ-μ-ικός, γράμ-μα, γραμματ-ιστής, γραμματ-εύς κτλ.
3. Το σύνολο των απλών και σύνθετων λέξεων που σχηματίζονται από την ίδια ρίζα λέγονται **ομόρριζες**.
4. Οι **καταλήξεις** (-εύς, -είον, -ίς, -ιον, -ικός, -μα, -μη, -ύλλιον κτλ.) που προστίθενται στο θέμα της πρωτότυπης για να μας δώσουν την παράγωγη λέγονται **παραγωγικές** και σπάνια συμπίπτουν με τις **γραμματικές**: π.χ.

Πρωτότυπη λέξη	Παράγωγη λέξη	Παραγωγική κατάληξη	Γραμματική κατάληξη
γράφ-ω	γραφ-εύς γραφ-είον γράμ-μα γραφ-ίς	-ευς -ειον -μα -ίς	-ς -ον -α -ς
βασιλεὺς	βασιλ-εύω	-εύω	-ω

5. Το θέμα της πρωτότυπης από την οποία παράγεται η παράγωγη άλλοτε μένει αμετάβλητο κι άλλοτε παρουσιάζονται σ' αυτό διάφορες παθήσεις και μεταβολές:
π.χ. **φέρ**-ω, **φόρ**-ος (ε>ο), **ρήγ**-νυ-μι > **ρώγ**-μή (η>ω), δοῦλο-ς > δουλό-ω>-ῶ (ο>ω συναίρεση)

B. Σύνθεση

1. Ως προς τη **σύνθεση** μια λέξη είναι:
 - α. **Σύνθετη**, όταν σχηματίζεται από δύο άλλες, ριζικές, πρωτότυπες ή παράγωγες, με την ένωση των θεμάτων τους:
π.χ. λόγος + γράφω > λογο-γράφος
ναῦ-ς + πήγ-νυ-μι > ναυ-πηγὸς
φίλ-ος + ἄνθρωπος > φίλ-άνθρωπος
 - β. **Απλή**, όταν δεν είναι σύνθετη. Η απλή μπορεί να είναι ριζική ή παράγωγη.
π.χ. ναῦς, πήγνυμι, φέρω, λέγω (=απλές ριζικές), φυσικός, λόγος (= απλές παράγωγες).
2. Η πρώτη από τις δύο λέξεις λέγεται **α' συνθετικό** και η δεύτερη **β' συνθετικό**.
3. Οι λέξεις που παράγονται από άλλες σύνθετες λέγονται **παρασύνθετες**:
π.χ. **ἀφοπλιστικός** < ἀφ-οπλίζω, **παρα-γραφή** < παρα-γράφω.

Ως προς την παραγωγή η λέξη είναι:	Ως προς τη σύνθεση η λέξη είναι:
<ul style="list-style-type: none"> ✓ πρωτότυπη ✓ παράγωγη ✓ ριζική ✓ ομόρριζη 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ σύνθετη ✓ απλή

▶ **Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου**

σελ. 23

1

Να κατατάξετε τις λέξεις που ακολουθούν σε απλές και σύνθετες: τρέφω, πόλις, βραχύβιος, κωμόπολις, βίος, ανατρέφω, έξωμιδοποιία, χλαμυδουργία, τέχνη, κατοικέω-κατοικῶ.

ΑΠΛΕΣ	ΣΥΝΘΕΤΕΣ
<p>τρέφω πόλις βίος τέχνη</p>	<p>βραχύβιος < βραχὺς+βίος κωμόπολις < κώμη + πόλις ανατρέφω < ἀνὰ + τρέφω ἐξωμιδοποιία < ἐξωμιδοποιὸς < ἐξωμῖς + ποιῶ χλαμυδουργία < χλαμυδουργὸς < χλαμὺς + ἔργον κατοικῶ < κάτοικος < κατὰ + οἶκος</p>

2

Να αντιστοιχίσετε τις πρωτότυπες λέξεις της στήλης Α' με τις παράγωγές τους στη στήλη Β':

A	B
<p>1. ποιέω, ποιῶ 2. κάπηλος 3. πόλις 4. σθένος 5. μανθάνω 6. κοσμέω, κοσμῶ</p>	<p>α. μαθητὴς β. πολίτης γ. καπηλεύω δ. κόσμημα ε. ποίημα στ. σθεναρὸς</p>

Απάντηση

1-ε, 2-γ, 3-β, 4-στ, 5-α, 6-δ

3

Να αντιστοιχίσετε τις νεοελληνικές λέξεις της Α στήλης με τις αρχαίες ελληνικές της Β' στήλης με τις οποίες παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια. Συμβουλευτείτε λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής:

A	B
1. συμφορά	α. τυγχάνω
2. κρατικός	β. φαίνω
3. τυχερός	γ. τάχος
4. φανερός	δ. νέμω
5. επιτάχυνση	ε. επικράτησις
6. διανομή	στ. φέρω

Απάντηση

1- στ, 2- ε, 3- α, 4- β, 5- γ, 6-δ

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

• Τόνοι και πνεύματα

1. Τόνοι

- Τόνος λέγεται το σημάδι που βάζουμε επάνω στο φωνήεν ή στον δίφθογγο μιας συλλαβής που προφέρεται σε υψηλότερο τόνο, για να δείξουμε ότι αυτή τονίζεται.
- Οι τόνοι είναι: η οξεία (´), η βαρεία (˘), η περισπωμένη (ˆ).
- Μια λέξη λέγεται:
 - **οξύτονη**, όταν έχει οξεία στη λήγουσα (*καιρός*),
 - **παροξύτονη**, όταν έχει οξεία στην παραλήγουσα (*κώμη*),
 - **προπαροξύτονη**, όταν έχει οξεία στην προπαραλήγουσα (*λύομαι*),
 - **περισπώμενη**, όταν παίρνει περισπωμένη η λήγουσα (*τῶν τιμῶν*),
 - **προπερισπώμενη**, όταν παίρνει περισπωμένη η παραλήγουσα (*κῆπος*) και
 - **βαρύτονη**, όταν δεν τονίζεται η λήγουσα (*κώμη*).

ΤΟΝΟΙ		
Οξεία	Βαρεία	Περισπωμένη
Σημειώνεται πάνω από το φωνήεν της συλλαβής που προφέρεται σε υψηλότερο τόνο, π.χ. γυμνάσιον.	Σημειώνεται πάνω από το φωνήεν της λήγουσας, όταν δεν ακολουθεί σημείο στίξης ή δεν προέρχεται από αναβίβαση τόνου, π.χ. γραμμῆ.	Σημειώνεται μόνο σε μακρές συλλαβές, π.χ. κῆπος.

2. Βασικοί κανόνες τονισμού

1. Καμιά λέξη δεν τονίζεται πιο πάνω από την προπαραλήγουσα:
π.χ. πρᾶττομεν, ἐπρᾶττομεν, ἐπρᾶττόμεθα, ἐπικίνδυνος.
2. Όταν η λήγουσα* είναι μακρόχρονη, η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται:
π.χ. ἡ θάλασσα, ἀλλά: τῆς θαλάσσης, τὰς θαλάσσας
ὁ ἄνθρωπος, ἀλλά: τοῦ ἀνθρώπου, τῶν ἀνθρώπων
ἄδικος, ἀλλά: ἀδίκως.
3. Η προπαραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία:
π.χ. λυόμεθα, λυώμεθα, ἄγομαι, παρήγορος.
4. Κάθε βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία:
π.χ. νέος, φόρος, ἔχω, τροχός.
5. Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει οξεία εμπρός από μακρόχρονη λήγουσα:
π.χ. θήκη, οἴκου, κώμη, παιδεύω, κλαίω.
6. Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει περισπωμένη εμπρός από βραχύχρονη λήγουσα:
π.χ. κῆπος, φεῦγε, χῶρος.
7. Όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη, η παραλήγουσα παίρνει πάντοτε οξεία:
π.χ. τοῦ κήπου, τῷ δώρῳ.
8. Βαρεία σημειώνεται πάνω στη λήγουσα, όταν δεν ακολουθεί σημείο στίξης ή δεν υπάρχει αναβίβαση τόνου:
τιμὴ τινές ἀλλά: λέγουσί τινες (αναβίβαση τόνου), ἐλθών. (ακολουθεί στίξη).

3. Εγκλιτικές λέξεις - Έγκλιση τόνων

1. Εγκλιτικές λέξεις είναι μερικές μονοσύλλαβες ή δισύλλαβες λέξεις (μοῦ, μοί, μέ, φημί, εἰμί, ποτέ κ.ά.) που συμπροφέρονται στενά με την προηγούμενη και ακούγονται σαν μία λέξη. Π.χ. λέγω τι, δοκεῖ μοι, ἄνθρωπός τις.
2. Στις εγκλιτικές λέξεις ο τόνος:
 - α. χάνεται, π.χ. φέρω τι, φίλος τις
 - β. ανεβαίνει, π.χ. ἄνθρωπός τις, κῆπός τις, ἄνθρωποί τινες
 - γ. μένει στη θέση της, π.χ. φίλοι εἰσίν, λόγοι τινές.

4. Πνεύματα

1. Κάθε λέξη που αρχίζει από φωνήεν ή δίφθογγο ή από σύμφωνο ρ παίρνει πάνω σ' αυτό ένα ιδιαίτερο σημάδι που λέγεται πνεύμα. Τα πνεύματα είναι δύο, η ψιλή (')

 1. Λήγουσα ονομάζεται η τελευταία συλλαβή μιας λέξης, παραλήγουσα η δεύτερη συλλαβή από το τέλος και προπαραλήγουσα η τρίτη συλλαβή από το τέλος.

και η δασεία ('): άνήρ, έγώ, έπομαι, ύβρις, εύρίσκω, αίμα, ρέω, ήμεις, ύμεις.

2. Σε πολλές περιπτώσεις μπορούμε να καταλάβουμε ότι μια λέξη παίρνει δασεία, αν την κάνουμε σύνθετη με πρόθεση που περιέχει π ή τ πριν από το τελικό φωνήεν (από, κατά, επί, μετά, αντί, υπό). Όταν το π τρέπεται στο δασύ του φ και το τ σε θ μετά τη σύνθεση, τότε η λέξη (β' συνθετικό) δασύνεται.

π.χ. αίρῳ > (από) άφ-αιρῳ, άμιλλα > (επί) έφ-άμιλλος, ήγοῦμαι (από) άφ-ηγοῦμαι, όπλον > έφ' όπλου αλλά: έστησα > κατ-έστησα.

5. Μέρη του λόγου

Μέρη του λόγου	
Κλιτά	Άκλιτα
1. άρθρο (ό, ή, τὸ)	1. πρόθεση (έν, εις, έκ, σύν...)
2. όνομα ουσιαστικό (άνθρωπος)	2. επίρρημα (ταχέως, έμπροσθεν...)
3. όνομα επίθετο (άγαθός, -ή, -όν)	3. σύνδεσμος (ότι, όταν, ει, έπει...)
4. αντωνυμία (έγώ, οὗτος)	4. επιφώνημα (οἶμοι, φευ...)
5. μετοχή (ό λύων, ό λυθείς)	
6. ρήμα (λέγω, φέρομαι)	

6. Τα παρεπόμενα (ή συνακόλουθα) των πτωτικών

Παρεπόμενα (ή συνακόλουθα) των πτωτικών				
Πτώσεις		Αριθμοί	Γένος	κλίσεις
Ορθές	Πλάγιες			
ονομαστική	γενική	ενικός	αρσενικό	πρώτη
κλητική	δοτική*	πληθυντικός	θηλυκό	δεύτερη
	αιτιατική	δυϊκός**	ουδέτερο	τρίτη

7. Η πτώση της δοτικής

Η δοτική ήταν μία από τις πτώσεις που χρησιμοποιούνταν στην αρχαία ελληνική γλώσσα. Σιγά σιγά έπαψε να χρησιμοποιείται (από τον 10ο αι. μ.Χ.) και αντικαταστάθηκε από την αιτιατική (εμπρόθετη ή απρόθετη). Ωστόσο, ακόμη και σήμερα διατηρείται σε μερικές στερεότυπες εκφράσεις (π.χ. εν γένει, πολλώ μάλλον, εν ολίγοις κ.ά).

Στα αρχαία κείμενα μεταφράζεται με απλή αιτιατική ή συνήθως με τις προθέσεις με, σε, για + αιτιατική και το ως προς.

* Η δοτική δεν υπάρχει σήμερα, αλλά χρησιμοποιείται μόνο σε ορισμένες στερεότυπες εκφράσεις, π.χ. συν τω χρόνω, δόξα σοι ο θεός, εν γένει, εν ψυχρώ κ.ά.

** Ο δυϊκός χρησιμοποιείται όταν πρόκειται για δύο: παῖδε γράφετον (=δύο παιδιά γράφουν).

▶ Απάντηση στην ερώτηση του σχολικού βιβλίου

σελ. 25

Στη ν.ε. σώζονται στερεότυπες φράσεις με δοτική. Ποια είναι η σημασία των παρακάτω προτάσεων;

1. Διέπραξε το έγκλημα **εν ψυχρώ!** (=με απάθεια και αδιαφορία, χωρίς αφορμή ή αιτία!)
2. Του έτυχαν αναποδιές, **εντούτοις** (*εν τούτοις*) δεν έχασε το κέφι του. (= κι όμως, ωστόσο)
3. Έχεις **εν μέρει** δίκιο. (=ως ένα βαθμό, κατά ένα μέρος, μερικώς, όχι συνολικά)
4. Εν **τέλει** αποφάσισε να έρθει στην εκδρομή. (= Τελικά, στο τέλος)
5. Εν **συνεχεία** θα μιλήσουμε για τις συνέπειες του σεισμού
(= Στη συνέχεια, ακολούθως, κατόπιν, έπειτα)
6. Κηδεύτηκε με τιμές **εν ενεργεία** ναυάρχου. (=σαν να ασκούσε κανονικά τα καθήκοντά του, σαν να ήταν κανονικά ναύαρχος, σε δράση)
7. **Εν πάση περιπτώσει**, θα έρθω μαζί σου. (= Σε κάθε περίπτωση, οπωσδήποτε, πάντως, όπως και να έχει το πράγμα)
8. Τον απέφευγαν **λόγω** του χαρακτήρα του. (=εξαιτίας)
9. Δόξα τω Θεώ, φτάσαμε στην ώρα μας. (= Ευχαριστώ το Θεό, δόξα να 'χει ο Θεός)
10. **Συν θεώ** θα κερδίσουμε στον αυριανό δύσκολο αγώνα. (= Με τη βοήθεια του Θεού).

8. Τα παρεπόμενα (ή συνακόλουθα) του ρήματος

Τα παρεπόμενα (ή συνακόλουθα) του ρήματος							
πρόσωπα	αριθμοί	εγκλίσεις	ονομαστικοί τύποι	χρόνοι	διαθέσεις*	φωνές	συζυγίες
α'	ενικός	οριστική	απαρέμφατο	ενεστώτας	ενεργητική	ενεργητική	1η (-ω)
β'	πληθυντικός	υποτακτική	μετοχή	παρατατικός	μέση	μέση	2η (-μι)
γ'	δυϊκός	ευκτική		μέλλοντας	παθητική		
		προστακτική		αόριστος	ουδέτερη		
				παρακείμενος			
				υπερσυντέλικος			
				συντ. μέλλοντας			

* Τις φωνές τις διακρίνουμε από την κατάληξη των ρημάτων, π.χ. λύ-ω, δείκνυ-μι (= ενεργητική), λύ-ομαι, δείκνυ-μαι (=μέση).

Οι διαθέσεις έχουν σχέση με τη σημασία του ρήματος και δε συνδέονται πάντοτε με τη φωνή: π.χ. πάσχ-ω (ενεργητικής φωνής, παθητικής διάθεσης).

1

Να τονίσετε τις ακόλουθες λέξεις, δικαιολογώντας την επιλογή σας, και να βάλετε το σωστό πνεύμα:

- α. **θήκη, δούλων, γενναίων, ρώμη, ρήτωρ, άνθρωπων:** βάζουμε οξεία επειδή η παραλήγουσα που τονίζεται είναι μακρόχρονη και η λήγουσα είναι επίσης μακρόχρονη. Βάζουμε δασεία στις λέξεις που αρχίζουν από ρ, από υ κτλ. (ῥέω, ὑμεῖς, ἡμεῖς, ὥστε, ὁ, ἡ, αἱ, ὅς, ἤ, ὅ, οὗτος κτλ) και ψιλή στη λέξη που δεν ανήκει στις δασυνόμενες.
- β. **στάδιον, περίβολος, ἄδυτον:** βάζουμε οξεία επειδή οι λέξεις τονίζονται στην προπαραλήγουσα (η προπαραλήγουσα ποτέ δεν παίρνει περισπωμένη). Βάζουμε ψιλή στη λέξη ἄδυτον, γιατί δεν ανήκει στις δασυνόμενες.
- γ. **λέγω, μέσον, τρόπος, λόγων, νέος, πολέμων, τραπέζης:** βάζουμε οξεία επειδή η τονιζόμενη συλλαβή τους είναι βραχύχρονη (οι βραχύχρονες συλλαβές παίρνουν πάντοτε οξεία).
- δ. **νήσος, ναῦλος, κτήνος, βῶλος, ταῦρος, δοῦλος, οἶνος, γενναῖος, μήκος, ζεύγος, οἶκος, ψῆφος, χώρος, τοῖχος:** βάζουμε περισπωμένη επειδή η παραλήγουσα όπου τονίζονται οι λέξεις είναι μακρόχρονη (μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγος) και η λήγουσα βραχύχρονη. Οι λέξεις που παίρνουν ψιλή δεν ανήκουν στις δασυνόμενες.

2

Να συνδυάσετε τις φράσεις της στήλης Α' με τις κατάλληλες της στήλης Β', ώστε να σχηματιστούν νοηματικώς αποδεκτές προτάσεις:

A'	B'
Η λέξη <i>διετρέφετο</i>	είναι ουσιαστικό
Η λέξη <i>τινὰ</i>	είναι πρόθεση
Η λέξη <i>ἀπὸ</i>	είναι ρήμα
Η λέξη <i>κεραμέων</i>	είναι αντωνυμία

Απάντηση:

Η λέξη *διετρέφετο* είναι ρήμα

Η λέξη *τινὰ* είναι αντωνυμία

Η λέξη *ἀπὸ* είναι πρόθεση

Η λέξη *κεραμέων* είναι ουσιαστικό

3

Να γράφετε (με τη βοήθεια λεξικού) προτάσεις στη ν.ε. χρησιμοποιώντας τις παρακάτω λόγιες φράσεις: εν κινήσει, εν δράσει, εν ανάγκη, εν προκειμένω, ενόψει, επ' αυτοφώρῳ, εν καιρῷ, εν λευκῷ.

- α. Πήδησε από το αυτοκίνητο, ενώ αυτό βρισκόταν **εν κινήσει**.
- β. Όλο αυτό το χρονικό διάστημα βρισκόμουν **εν δράσει** για να μη συμβεί κάποιο δυσάρεστο γεγονός.
- γ. **Εν ανάγκη**, θα σε βοηθήσω κι εγώ.
- δ. **Εν προκειμένω** (=στην περίπτωση αυτή), καλό θα είναι να αποφύγεις οποιαδήποτε ανάμειξη.
- ε. **Ενόψει** του κρίσιμου ποδοσφαιρικού αγώνα η αστυνομία είναι σε επιφυλακή.
- στ. Τον συνέλαβαν **επ' αυτοφώρῳ** να νοθεύει τη βενζίνη.
- ζ. **Εν καιρῷ** θα ικανοποιηθεί και το αίτημά σου.
- η. Εξουσιοδότησα το δικηγόρο μου να χειριστεί **εν λευκῷ** την υπόθεση.

4

Να συνδυάσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τις κατάλληλες λέξεις της στήλης Β', ώστε να σχηματιστούν λόγιες φράσεις που χρησιμοποιούνται στη ν.ε. Στη συνέχεια να σχηματίσετε με αυτές προτάσεις στη ν.ε.

Α'	Β'
πάση	λόγω
ενώπιος	ευκαιρία
επ' ουδενί	χρόνω
επί τη	θυσία
εν ευθέτω	ενωπίω

- *πάση θυσία*: Πρέπει να νικήσουμε τον αντίπαλο *πάση θυσία*.
- *ενώπιος ενωπίω*: Εμείς θα τα πούμε, όταν θα βρεθούμε ενώ-πιος ενωπίω.
- *επ' ουδενί λόγω*: Αυτό δε θα επιτρέψω να γίνει επ' ουδενί λόγω.
- *επί τη ευκαιρία*: *Επί τη ευκαιρία* να σου πω ότι αύριο δε θα πάω στο σχολείο, γιατί θα φύγω ταξίδι.

5

Αφού παρατηρήσετε την εικόνα, να επιλέξετε την κατάλληλη συνοδευτική φράση:

1. Γλύπται ἀγάλματα σμιλεύουσι.
2. Κεραμείς κρατήρας (=αγγεία για κρασί) ἐκ πηλοῦ πλάττουσιν.
3. Χαλκεῖς ξίφη σιδηρᾶ ποιοῦσιν.

Απάντηση: Η κατάλληλη συνοδευτική φράση είναι η τρίτη: «Χαλκεῖς ξίφη σιδηρᾶ ποιοῦσιν».

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

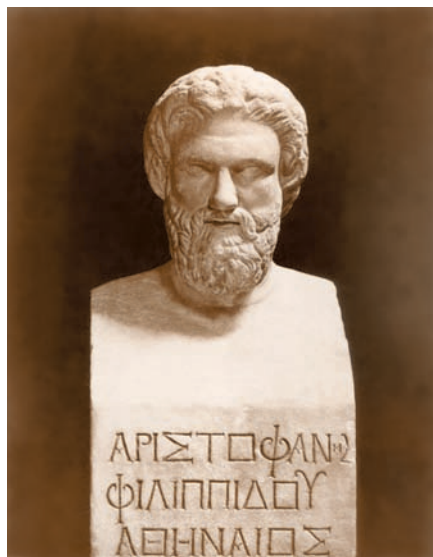
1ο παράλληλο κείμενο

Οὕτω δ' ἰσχύε τε καὶ μέγας ἦν τότε καὶ πολὺς, ὥστ' ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῆς ῥώμης τῆς τότε ἐκείνης, ὁπότεν μόνον ὄρθριον ἄσῃ, ἀναπηδῶσιν πάντες ἐπ' ἔργον, χαλκῆς, κεραμῆς, σκυλοδέψαι, σκυτῆς, βαλανῆς, ἀλφिताμοιβοί, τορνευτολυρασπιδοπηγοί· οἱ δὲ βαδίζουσ' ὑποδησάμενοι νύκτωρ.

Ἀριστοφάνης, *Ὀρνιθες* στ. 488-492

Μετάφραση

Και ἦταν τότε (ο πετεινός) τόσο πανίσχυρος και μεγάλος και πολὺς (=εἶχε υψηλή ἀρχοντιά), ὥστε, ἀκόμα και τώρα, ἀπὸ ἐκείνη τη δύναμή του την παλιά, μόλις λαλήσει κατὰ τα ξημερώματα, ξυπνοὺν ἀμέσως ὅλοι για να πάνε στη δουλειά τους: χαλκιάδες, κανατάδες, ταμπάκηδες, παπουτσήδες, λουτράρηδες, αλευράδες κι ὅσοι κατασκευάζουν ασπίδες ἢ λύρες· κι ἄλλοι, ἀφού βάλουν παπούτσια, περπατοῦν νύχτα ἀκόμη (πριν ἀκόμα ξημερώσει).

2ο παράλληλο κείμενο

Ὅπου γὰρ ὕλη μὲν ἦν λίθος, χαλκός, ἐλέφας, χρυσός, ἔβενος, κυπάρισσος, αἱ δὲ ταύτην ἐκπονοῦσαι καὶ κατεργαζόμεναι τέχναι τέκτονες, πλάσται, χαλκοτύποι, λιθουργοί, βαφεῖς χρυσοῦ, μαλακτῆρες ἐλέφαντος, ζωγράφοι, ποικιλταί, τορευταί, πομποὶ δὲ τούτων καὶ κομιστῆρες ἔμποροι καὶ ναῦται καὶ κυβερνήται κατὰ θάλατταν, οἱ δὲ κατὰ γῆν ἀμαξοπηγοὶ καὶ ζευγοτρόφοι καὶ ἡνίοχοι καὶ καλωστρόφοι καὶ λινουργοὶ καὶ σκυτοτόμοι καὶ ὁδοποιοὶ καὶ μεταλλεῖς, ἐκάστη δὲ τέχνη, καθάπερ στρατηγὸς ἴδιον στράτευμα, τὸν θητικὸν ὄχλον καὶ ἰδιώτην συντεταγμένον εἶχεν, ὄργανον καὶ σῶμα τῆς ὑπηρεσίας γινόμενον, εἰς πᾶσαν ὥς ἔπος εἰπεῖν ἡλικίαν καὶ φύσιν αἱ χρεῖαι διένεμον καὶ διέσπειρον τὴν εὐπορίαν.

Πλούταρχος, *Περικλῆς* 12.6

Μετάφραση

Γιατί όπου το υλικό (αυτών των έργων) ήταν λιθάρι, χαλκός, ελεφαντόδοντο, χρυσάφι, έβενος, ξύλο κυπαρισσιού και (όπου) οι τεχνίτες που κατεργάζονταν και επεξεργάζονταν το υλικό αυτό ήταν ξυλουργοί, πλάστες (γλύπτες), χαλκουργοί, μαρμαράδες (λιθοξόοι), επιχρυσωτές, τεχνίτες ελεφαντόδοντου (ελεφαντουργοί), ζωγράφοι, διακοσμητές (κοσμηματογράφοι), торνευτές (επεξεργαστές ανάγλυφων έργων) και (όπου) εκείνοι που αναλάμβαναν την αποστολή και τη μεταφορά τους από τη θάλασσα ήταν έμποροι, ναύτες και κυβερνήτες πλοίων, ενώ από την ξηρά (ήταν) αμαξοποιοί, ζευγολάτες, αμαξηλάτες, κατασκευαστές σκοινιών, λιναράδες (υφαντές), βυρσοδέψες, οδοποιοί, μεταλλωρύχοι (μεταλλουργοί) και (όπου) κάθε επάγγελμα, όπως ακριβώς ένας στρατηγός έχει το δικό του στράτευμα, είχε ένα μισθωτό και ανειδίκευτο πλήθος συντεταγμένο, που γινόταν όργανο και σώμα της υπηρεσίας του επαγγέλματος (εκεί) οι ανάγκες (που παρουσιάζονταν για όλες αυτές τις εργασίες) μοίραζαν και σκορούσαν σε όλους, για να το πω έτσι, τους πολίτες, ανεξαρτήτως ηλικίας και δεξιοτήτων, την ευημερία.

▶ Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

σελ. 145

1

Ποια επαγγέλματα αναφέρει ο Αριστοφάνης και ποια ο Πλούταρχος; Ποια από αυτά διατηρούνται έως τις μέρες μας;

Στο πρώτο παράλληλο κείμενο, στο απόσπασμα από την αρχαία κωμωδία «Όρνιθες», ο Αριστοφάνης αναφέρει τους διάφορους επαγγελματίες που ξυπνούν με το πρώτο λάλημα του πετεινού: τους χαλκιάδες (χαλκουργούς που επεξεργάζονται το χαλκό), τους κανατάδες, τους ταμπάκηδες (βυρσοδέψες που κατεργάζονται δέρματα), τους παπουτσήδες, τους λουτράρηδες (υπηρέτες του λουτρού), τους αλευράδες (πωλητές κριθάλευρου) και όσους κατασκευάζουν ασπίδες ή λύρες (τορνευτολυσπιδαρμοστάδες).

Στο δεύτερο παράλληλο κείμενο ο Πλούταρχος αναφέρει τα επαγγέλματα του ξυλουργού, του πλάστη (τεχνίτη που έπλαθε τον πηλό ή το κερί), του χαλκουργού, του μαρμαρά (λιθοξόου), επιχρυσωτή, του ελεφαντουργού (τεχνίτη ελεφαντόδοντου), του ζωγράφου, του διακοσμητή, του торνευτή (επεξεργαστή ανάγλυφων έργων σε μέταλλο ή ξύλο), του εμπόρου, του ναύτη, του κυβερνήτη πλοίων, του αμαξοποιού, του ζευγολάτη, του αμαξηλάτη, του κατασκευαστή σκοινιών, του λιναρά (υφαντή), του βυρσοδέψη, του οδοποιού, του μεταλλωρύχου (μεταλλουργού).

Πολλά από τα παραπάνω επαγγέλματα διατηρούνται ως τις μέρες μας: του ξυλουργού, του γλύπτη, του επιχρυσωτή, του ζωγράφου, του διακοσμητή, του εμπόρου, του κυβερνήτη πλοίων, του υποδηματοποιού, του οδοποιού, του μεταλλουργού, του αλευρά, του κατασκευαστή λύρας.

Να εντοπίσετε ποια από τα επαγγέλματα που αναφέρονται στα παραπάνω αποσπάσματα απαντούν και στο κείμενο της Ενότητας.

Κοινά επαγγέλματα που απαντούν τόσο στο κείμενο της 3ης ενότητας όσο και στα δύο αυτά αποσπάσματα των παράλληλων κειμένων είναι τα εξής: του κυβερνήτη και ιδιοκτήτη πλοίων, του εμπόρου, του αλευρά, του γεωργού, του μαρμαρά (λιθοξόου), του κεραμέα, του μαραγκού (ή οικοδόμου), του τσαγκάρη.

Ε' ΜΕΡΟΣ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ

α. Ετυμολογικές

1. Να γράψετε ποιες από τις παρακάτω λέξεις του αρχαίου κειμένου είναι απλές και ποιες σύνθετες: κατοικούντες, πλείστοι, ἐγεώργει, πολλάκις, σκυτοτόμων, πορίζονται, ναύκληρος, ἔμπορος, βίω, οἰκέτας, ἐξειργάζοντο, πολιτῶν.
2. Να αντιστοιχίσετε τις πρωτότυπες λέξεις της Α' στήλης με τις παράγωγές τους στη Β' στήλη:

Α' Πρωτότυπες	Β' Παράγωγες
ἀσκέω-ῶ	ἄγημα
ἄγω	ὄρασις
πόλις	δουλικός
λαμβάνω	ἄσκησις
ὀράω-ῶ	οἰμῶζω
λείπω	λήμμα
ἔχω	ἕξις
πέλας	πολίτης
δοῦλος	λοιπός
οἶμοι (=αλίμονο)	πελάζω (=πλησιάζω)

3. Να βρείτε ποιες από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής έχουν ετυμολογική συγγένεια με λέξεις του κειμένου:
 1. σπουδές
 2. βοοειδή
 3. επιτηδευματίας (=επαγγελματίας)
 4. επεξεργασία
 5. τέχνασμα

4. Να γράψετε στην αρχαία ελληνική τρεις λέξεις που είναι παράγωγες του ρ. γράφω.
5. Να βρείτε το α' και β' συνθετικό των λέξεων:

Λέξεις	α' συνθετικό	β' συνθετικό
άλφιτοποιία		
χλαμδουργία		
διατρέφομαι		
έξεμάνθανον		
λιθοξόος		

6. Να γράψετε από πέντε ομόρριζες (απλές ή σύνθετες) λέξεις στη νέα ελληνική για τις παρακάτω λέξεις του αρχαίου κειμένου:

πόλεις > οϊκέτας>

βίω>..... τέχνην>

τροφήν> έξεμάνθανον>

έσπούδαζε>

β. Γραμματικές

Ι. Τόνοι και πνεύματα

1. Να βάλετε τόνους και πνεύματα στις αρχαίες λέξεις και φράσεις:

- α. υπο της ρωμης, ιδιωται, ιππος, ειχεν, αμιλλα
- β. Οι θεοι και καλον και κακον πλουτον τοις ναυταις παρεχουσιν.
- γ. Η αχαριστη μαλα δικαίως ην μισητη τοις Περσαις. (Προσοχή! Όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη, η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται)
- δ. Εφοβειτο τας μελισσας.

2. Να βάλετε τόνο στην παραλήγουσα των παρακάτω λέξεων και να τον δικαιολογήσετε:

ό κηπος	τοσαυτη	πλειστοι	είλεν
οί κηποι	μοιρα	πλειστων	έπιμελεια
τοίς κηποις	μοιραι	είδος	ζωμεν
τοσουτοι	χωραις	είδη	δωροις
τοσουτους	ούτω	πειρωμαι	ηύρον
ποιει (προστ.)	γνωμη	οίμαι	οίμοι (επιφώνημα)

3. Να βρείτε τα δύο συνθετικά των παρακάτω λέξεων της αρχαίας ελληνικής προσέχοντας το πνεύμα (ψιλή ή δασεία) που θα βάλετε στο β' συνθετικό:

ἀφορῶ, ἔφιππος, κάθοδος, ἐφήμερος, καθαιρῶ, καχύποπτος

4. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις με βάση τα δύο συνθετικά που σας δίνονται:

ἐπὶ + ἡμερεύω

μετὰ + ἐόρτια

ἐπὶ + εὐρίσκω

ἀντὶ + ὑγιεινός

ὑπὸ + ἔρπω

ἀπὸ + ὀπλίζω

ἀπὸ + ὀρισμός

II. Μέρη του λόγου

Να συνδυάσετε τις φράσεις της Α' στήλης με τις κατάλληλες της Β' στήλης:

A'	B'
Η λέξη πόλεις	είναι ουσιαστικό
Η λέξη κατοικοῦντες	είναι επίθετο
Η λέξη ναύκληρος	είναι ουσιαστικό
Η λέξη ἑαυτῶ	είναι επίθετο
Η λέξη πλεῖστα	είναι επίρρημα
Η λέξη ἐποίουν	είναι μετοχή
Η λέξη πολλάκις	είναι ρήμα
Η λέξη ἐγεώργει	είναι αντωνυμία
Η λέξη ἴνα	είναι ρήμα
Η λέξη ὀλίγοι	είναι σύνδεσμος

III. Τα παρεπόμενα των πτωτικών

Να συμπληρώσετε τα κενά με τις κατάλληλες λέξεις και φράσεις από το πλαίσιο:

λόγω, ἐπὶ ἴσοις ὅροις, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐνόψει, ὁ ἐν λόγῳ, ἐπ' αυτοφῶρῳ, τοῖς μετρητοῖς, ἐν βρασμῷ ψυχῆς

- Αργήσαμε να ἐρθοῦμε κακοκαιρίας.
- Το ἐγκλημα ἐγινε
- Πάντα πληρώνω
- Στο τμήμα μου ὅλοι δουλεύουν
- των Ολυμπιακῶν Αγώνων του 2004, ἐγιναν πολλά ἐργα στην Ελλάδα.

στ. πολιτικός αυθαιρετεί.

ζ. Ο διαρρήκτης πιάστηκε

η. πρέπει να συγχωρούμε αυτόν που μετανιώνει για το σφάλμα του.

IV. Τα παρεπόμενα του ρήματος

Να σημειώσετε κατά στήλη τα παρεπόμενα του ρήματος που σας ζητούνται:

Ρήματα	πρόσωπο	αριθμός	χρόνος	φωνή
λέγεις έφερετο ἄγετε ἄγονται ἐλύθη				

